

FORSKNINGSPLAN

Titel

När är det kul att bli lurad? En undersökning kring aprilskämtandets underliggande psykologi.

Ansvarig forskare

Per Carlbring

Institutionen för psykologi

Stockholms universitet

106 91 Stockholm

per.carlbring@psychology.su.se

Tfn 08-16 39 20

INNEHÅLLSFÖRTECKNING:

Innehåll

BAKGRUND	2
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING.....	3
PROJEKTBEKRIVNING	3
Design	3
Rekrytering och urval.....	5
Utfallsmått	5
Procedur.....	5
BETYDELSE.....	7
ETISKA ÖVERVÄGANDEN	7
BEGRÄNSNINGAR	8
REFERENSER	8

BAKGRUND

Skrattbeteende förekommer i alla mänskliga kulturer i hela världen. Humorns universalitet är en av anledningarna till det rådande forskningsintresset kring de underliggande psykologiska, biologiska och antropologiska funktionerna till underhållning, komik och humor. Ett antal teorier har lagts fram till varför människan skrattar, och varför vi endast upplever humor och komik i vissa sammanhang men inte i andra. I en utredande artikel (Warren, Barsky, & McGraw, 2021) jämfördes resultaten från ett antal studier i vilka över 20 olika humorteorier lagts fram. Författarna i den utredande artikeln sökte undersöka om en gemensam underliggande mekanism för humoruppskattning gick att utrona ur dessa studier.

I en systematisk översikt föreslås den så kallade *benign-violation-theory* (BVT) som en förklaring till humorskattningens framgångar. I BVT anses framgångsrik humor uppstå om en situation uppfattas som harmlös ("benign") samtidigt som den skattas som en överträdelse ("violation"). Ett exempel på sådan humoruppskattning är kittling. Att kittlas anses enligt BVT uppfattas som en form av lek som simulerar en fysisk attack, vilket är en form av överträdelse eller hot mot individen. När leken simultant uppfattas som harmlös, exempelvis när ett barn kittlas av en välsinnad och älskad förälder, uppstår känslan av överträdelse och harmlöshet samtidigt, vilket då ska leda till humoruppskattning och skrattbeteende.

BVT förlängs även till icke-fysisk humorskattning. Ordskämt anses exempelvis vara en form av logisk överträdelse, där språkliga regler bryts utan att någon form av vådlighet uppstår.

Faktumet att alla människor skrattar, oavsett härkomst eller kultur (Ekman & Friesen, 1971) samt att även många däggdjur (se exempelvis Figur 1) också uppvisar sådana beteenden (Panksepp, 2005) pekar mot ett evolutionärt frambringt beteende som har en funktion för individens, gruppens och/eller artens överlevnad.



Figur 1. En apa skrattar så hen kiknar och kastar sig på golvet efter att ha fått se ett magitrick. Enligt *benign-violation-theory* sker en harmlös överträdelse när objektet inte finns kvar i muggen. Källa: <https://youtu.be/FlxYCDbRGJc>

En möjlig teori är att skrattbeteendet kommunicerar till artfränder i individens omgivning att en observerad överträdelsesituation uppskattas som ofarlig (Gervais & Wilson, 2005). Enligt den systematiska översiktsartikeln av Warren et al. (2021) kan sådant beteende förklara de bakomliggande förutsättningarna för BVT. Författarna föreslår vidare hypotesen att BVT kan förklara all sorts humorskattning, inom vitt skilda domäner, men att forskning hitintills primärt riktat sig mot verbal humor och ordskämt. Författarna påpekar att ytterligare forskning inom fler humorsubdomäner skulle kunna ge en klarare bild av evidensläget för BVT.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Studien syftar till att utreda huruvida premisserna för benign-violation theory kan appliceras för att förutsäga framgång vid aprilskämt. Studien ställer därför följande vetenskapliga frågeställningar:

1. Är skattningen av humorvärdet i samband med aprilskämt definierbart i dimensionerna som upptas i benign-violation theory?
2. Går det att definiera en gräns i dimensionerna benign-malign och violation-nonviolation i vilken aprilskämt antingen uppfattas som underhållande eller som icke-underhållande?

Syftet med studien är att utvärdera evidensläget för BVT inom subdomänen aprilskämt. Tidigare forskning på denna typ av skämt saknas. Resultatet från studien kan komma att spela en roll i framtida utvärdering av evidensläget för eller emot BVT. Dessutom kan utfallet påverka om och hur aprilskämt bör utformas för att inte göra skada.

PROJEKTBEKRIVNING

Design

Projektet kommer bestå av två delstudier.

DELSTUDIE 1:

En explorativ undersökning av tidigare aprilskämt. Upp till 1000 personer kommer att rekryteras för att besvara en kort digital enkät om tidigare erfarenheter av aprilskämt. Deltagarna får återge minnet och upplevelsen av ett eller flera tidigare aprilskämt. Resultatet blir kvalitativa data samt ett antal datapunkter i intervallskala rörande upplevelserna från dessa tidigare aprilskämt.

Datan från denna delstudie kommer jämföras mot dimensionerna i benign-violation theory. Forskningsgruppen bedömer därefter om det går att finna någon form av gränsdragning mellan ett lyckat och ett misslyckat skämt i dimensionerna benign-malign och violation-nonviolation.

DELSTUDIE 2:

En kvasiexperimentell delstudie som avser statistiskt söka svaret på forskningsfrågorna i studien. Upp till 1000 personer rekryteras för att utföra aprilskämt. Dessa personer randomiseras till en av tre stycken olika experimentgrupper eller till en kontrollgrupp. Varje experimentgrupp kommer tilldelas ett av forskningsgruppens designade skämt samt därefter få

utbildning och information om hur skämtet ska utföras. Respektive skämt i respektive experimentgrupp är designade för att placera sig i skilda lägen i de dimensioner som stipuleras av BVT. Som framgår av figur 2 består benign-violation theory av två dimensioner (Benign vs. Malign respektive Non-violation vs. Violation) med totalt fyra ytterligheter (A-D). Dock utgör en ytterlighet (A) motsatsen till benign-violation och kan därför inte anses vara möjligt att skämta om. Detta eftersom det då skulle vara en helt vardaglig normal situation som inträffar). Skämten kommer därför bestå av tre varianter (se nedan). Viktigt att framhålla är att deltagarna själva får hitta på ett aprilskämt, men får veta inom vilket tema det ska handla om. Det kommer att tydliggöras att skämten ska tänkas igenom innan och en riskanalys bör göras innan, så att inte skämtet landar fel och relationen mellan individerna blir lidande.

Skämt-tema A: Ej möjligt att skämta om att något är benign + non-violation. Det är en normal situation.

Skämt-tema B: Slå in eller folieinpacka en kollegas arbetstation (mus, skärm, dator) eller gör samma sak med något som en sambo eller vän ofta använder. Man kan även använda massor med gummiband som viras som en boll, eller sätta ett stort antal postit-lappar på skrivbord, skärmar etc. Skämtet bör direkt uppskattas som benign (det finns ingen risk, det är ett relativt välkänt skämt och det är bara en kort städ tid) och som en violation (det ser riktigt konstigt ut, underligt, avvikande och det kommer som en överraskning).

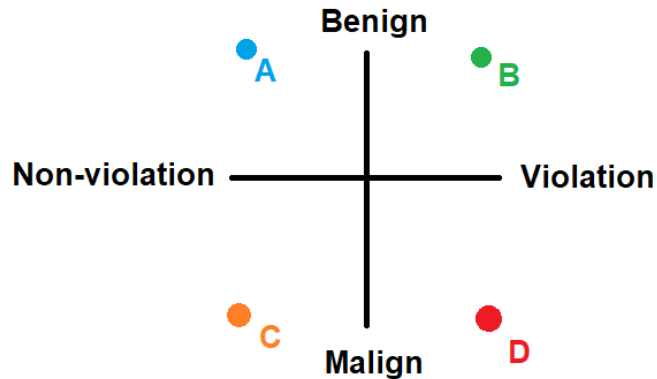
Skämt-tema C: Tejpa över sensorn på en kollegas, väns eller sambos mus (eller fjärrkontroll). Skämtet bör klassas som malign då det kommer störa personen innan personen upptäcker vad som är fel. Det är en non-violation för skämtet inte uppfattas som något som avviker från det normala, endast som att prylen har slutat att fungera.

Skämt-tema D: Byt ut socker mot salt eller tvärtom i hushållet inför gemensam måltid (eller gör samma sak med någon du känner på jobbet). Skämtet bör vara malign eftersom det ger lätt obehag. Det är violation för det är tvärtom vad man förväntar sig för smak.

De personer som randomiseras till kontrollgruppen får välja sitt eget skämt och genomföra detta på valfritt sätt.

Dagen efter skämtandet ägt rum (dvs den 2 april 2022) skickas en digital enkät ut till forskningspersonerna i vilken skämtens framgång och forskningspersonernas upplevelser insamlas. Datan från denna enkätundersökning studeras därefter statistiskt och kvalitativt av forskningsgruppen för att finna stöd för eller emot forskningsfrågorna.

En uppföljningsenkät skickas ut 6 månader efter skämtdatumet för att utvärdera deltagarnas minne och uppfattning av experimentet.



Figur 2. Skämtdimensioner enligt benign-violation-theory

Rekrytering och urval

Rekrytering för båda delstudierna sker via media (tidningar, radio, teve och sociala medier). Deltagarna hänvisas till en hemsida där de får mer information om studien samt möjlighet att anmäla sitt intresse. Inga speciella urvalskriterier föreligger. Forskningspersonen behöver dock vara myndig samt kunna läsa och förstå forskningspersonsinformationen och det informerade samtycket.

Utfallsmått

Delstudie 1 utgörs av kvalitativa svar samt några svar i intervallskala. Delstudie 2 utgörs av kvalitativa svar samt ett antal svar i intervallskala.

I delstudie 1 kommer ingen statistisk analys göras annat än för deskriptiva skäl. Därav går det inte att räkna på statistisk styrka. Dock bedömer forskningsgruppen att upp till 1000 personers svar kan vara meningsfulla att insamla. Detta för att säkerställa att även mindre frekvent rapporterade aprilskämt inte missas. Detta är av särskild vikt om det är skämt som inte visat sig lyckade.

I delstudie 2 har forskningsgruppen räknat med programmet G*Power (version 3.1.9.7) räknat fram att totalt 1000 personer behövs för att med 90% power, och en effektstorlek motsvarande Cohens $d=0,20$ kunna besvara forskningsfrågorna. Då har höjd tagits för att uppskattningsvis 50% av deltagarna kommer att falla bort vid efter- respektive uppföljningsmätningarna.

Procedur

I ett första steg avser forskningsgruppen undersöka tidigare erfarenheter av aprilskämt hos allmänheten. Detta kommer att ske genom inbjudan till en digital enkät i vilken forskningspersoner återger minnen av ett eller flera sådana aprilskämt. Personerna som bjudits in kommer dirigeras till en hemsida. På denna hemsida kommer studien att beskrivas i detalj. Om personen är intresserad av att delta kommer hen att få läsa försökspersonsinformation och beredas möjlighet att tacka ja eller nej till deltagandet i studien ("informerat samtycke"). Kontaktuppgifter kommer finnas till ansvarig forskare och forskningshuvudman om forskningspersonen har ytterligare frågor. Systemet som kommer användas för informationen och svarsinsamling är iTerapi, vilket är en plattform som tidigare använts i cirka 50 randomiserade kontrollerade prövningar inom internetbaserad behandling. Forskningspersonen

får efter informerat samtycke tillgång till frågeformuläret och skickar in sina svar digitalt via iTerapi.

Datan som samlas in i denna första enkät kommer utgöras av begränsad persondata (ålder och könstillhörighet), forskningspersonernas egna återberättelser av de aprilskämt som återges samt ett mindre antal frågor som rör forskningspersonernas känslomässiga uppfattning av dessa skämt. Ungefärlig tidsåtgång för besvarande av webbenkäten är 5 minuter. Inga enkätfrågor kommer att ställas där känsliga personuppgifter rimligen bör yppas.

Svaren från denna enkät kommer att granskas av forskningsgruppen och utvärderas. Utvärderingen kommer ske genom en flerstegsprocess. Först kommer varje svar klassificeras av forskarna i skalorna benign-malign och violation-nonviolation. Därefter kommer alla svar också klassificeras som antingen lyckade eller ej lyckade skämt. Denna data kan sedan analyseras för att se om en gräns går att skönja i dimensionerna som undersöks. Resultaten från denna kvalitativa och explorativa undersökning används sedan för att bekräfta eller anpassa de aprilskämt som sedermera ska användas i samband med det faktiska aprilskämtandet i delstudie 2.

Även i delstudie 2 kommer systemet iTerapi att användas. Forskningspersoner bjuds in från allmänheten på samma sätt som i delstudie 1. Efter att ha tagit del av försökspersonsinformation och avgivet informerat samtycke randomiseras forskningspersonerna till en av 4 grupper (tre ska utföra aprilskämt samt en kontrollgrupp). Tre experimentgrupper kommer att ingå i studien, där varje experimentgrupp kommer utföra ett för experimentgruppen specifikt men gemensamt aprilskämt baserat på ett särskilt tema. Kontrollgruppen blir istället uppmanade att utföra ett aprilskämt på egen hand utan särskilt manus från forskningsgruppen.

Forskningspersonerna tilldelas all information som krävs via iTerapi-plattformen. Den 1 april 2022 utförs experimentet av forskningspersonerna, på egen hand och utan övervakning från forskningsgruppen.

Med start den 2 april 2022 och under 10 dagar uppmanas deltagarna att logga in i iTerapi och besvara en avslutande enkät som utvärderar resultatet av experimentet. I den enkät som skickas ut kommer skämtens framgång att utvärderas i ett antal kvalitativa frågor samt i ett antal skalmått. Personlig data som kommer samlas in i delstudie 2 är forskningspersonens kön och ålder samt epostadress. E-postadressen (och all övrig information) lagras krypterad i iTerapi-plattformen (Vlaescu, Alasjö, Miloff, Carlbring, & Andersson, 2016).

Forskningsgruppen extraherar därefter data från iTerapi för vidare analys. Statistiska undersökningar kommer att ske för att utröna om skämtens framgång eller motsats ligger i linje med hypotesen för studien. Beräkningar kan inkludera, men begränsas inte till, variansanalys, faktoranalys och korrelationsanalyser.

Efter 6 månader skickas en uppföljningsenkät ut till deltagarna, för att kontrollera om eventuella tidseffekter kan ha påverkat minnet av skämten (jmf *"fading affect bias"*; Walker & Skowronski, 2009).

Resultatet av studien avses att bli vetenskapligt publicerat med peer-review och företrädesvis med så kallad open-access. Detta planeras vara klar vintern 2022/2023. Resultatet kommer att analyseras och publiceras på gruppnivå. Individuell data kommer inte att kunna identifieras i de vetenskapliga rapporter som kan komma att presenteras av denna studie.

BETYDELSE

Tidigare forskning på benign-violation theory har främst fokuserat på skämt och humorframgång i underhållningsindustrin (filmer, teater, radio) eller inriktat sig på verbala humorberättelser (stand-up, återgivna skämt och så vidare). Gällande teorier gör hypotesen att den teoretiska gräns som går i dimensionerna benign-malign och violation-nonviolation även bör gälla för humorsubdomänen "practical jokes" där aprilskämt kan sägas ingå. Denna studie avser söka svar på om även denna subdomän inom humor kan definieras inom BVT. Evidens för att så fallet skulle ge ytterligare stöd för teorin om benign-violation.

ETISKA ÖVERVÄGANDEN

I delstudie 1 är bedöms riskerna att delta minimala eftersom deltagarna endast redogör för en eller flera tidigare aprilskämt som de själva utfört alternativt blivit utsatta för. En möjlig risk är att en person utsatts för ett mycket olämpligt aprilskämt och genom att återberätta detta kan ett gammalt trauma rivas upp. Det finns därmed en viss risk för obehag. Dock kan det faktum att man får berätta om sitt trauma ha viss läkande effekt (jämför "expressive writing" som behandling vid posttraumatisk stress (Pavlicic, Buchanan, Maxwell, Hopke, & Schulenberg, (2019) och som visat sig minskat ruminerande och depressiva symtom (Gortner, Rude, & Pennebaker, 2006) även hos personal som arbetat med COVID (Procaccia, Segre, Tamanza, & Manzoni (2021)).

I delstudie 2 ska forskningspersonerna genomföra så kallade "practical jokes" på personer i sin omgivning. I litteraturen har vi endast lyckats hitta en rapport om negativa effekter av practical jokes. I artikeln, från 1921, berättas det om att skämtet bestod av att offret blev sprutad med högtrycksluft i anus, vilket ledde till döden efter fyra timmar (Buchbinder, 1921). Våra skämtteman kommer inte att involvera några som helst handgripligheter. Däremot finns en potentiell risk att skämten landar fel och uppfattas emotionellt negativt av personerna som är mål för skämtandet (en tredje part). Personerna som utför skämten kan komma att mötas av negativa känslor och negativt agerande om skämten är eller utförs överdrivet olämpligt eller kränkande. För att motverka detta kommer samtliga forskningspersoner att få instruktioner om vikten av att aprilskämt inte ska vara elaka. Forskningspersonerna informeras om etiska förutsättningar samt lämplig gränsdragning i samband med utbildningen inför respektive skämt. Forskningspersonerna kommer att ombedas utföra debriefing med tredje part efter att skämtet är genomfört. Det är därför mindre troligt att ett elakt aprilskämt utförs inom ramen för studien, än om personen inte hade varit med i experimentet och utfört aprilskämtandet på egen hand.

Forskningsgruppen bedömer att riskerna för forskningspersonerna, och tredje part, i delstudie 2 är små. De skämt som designats för denna studie bedöms vara milda i sin natur och inte skapa onödigt negativ affekt. Det gäller även de skämt där hypotesen är att skämten kommer misslyckas.

Studien har som mål att finna stöd för hypotesen att benign-violation theory även kan appliceras på så kallade "practical jokes". Eftersom studier på denna subdomän av komedi och humor är ovanliga och har efterfrågats i tidigare forskning, och eftersom denna studie har goda chanser att ge evidens för eller emot denna fråga, bedömer forskningsgruppen förhållandet mellan risk och nytta som avvägd.

BEGRÄNSNINGAR

Projektet är begränsat till just aprilskämtande, vilket kan anses vara ytterligare en subdomän i skämttypen "practical jokes". Några andra former av practical jokes kommer inte prövas.

Urvalet kommer endast bestå av myndiga personer som förstår skriven svenska.

REFERENSER

- Buchbinder, J. R. (1921). A FATAL PRACTICAL JOKE : PNEUMATIC RUPTURE OF THE INTESTINE. *The Lancet*, 197(5094), 816. doi:10.1016/S0140-6736(01)25000-4
- Ekman, P., & Friesen, W. V. (1971). Constants across cultures in the face and emotion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 17(2), 124–129. doi:https://doi.org/10.1037/h0030377
- Gervais, M., & Wilson, D. S. (2005). The evolution and functions of laughter and humor: a synthetic approach. *Q Rev Biol.*, Dec;80(4):395-430. doi:10.1086/498281
- Gortner, E. M., Rude, S. S., & Pennebaker, J. W. (2006). Benefits of Expressive Writing in Lowering Rumination and Depressive Symptoms. *Behavior Therapy*, 37(3), 292-303. doi:10.1016/j.beth.2006.01.004
- Panksepp, J. (2005). Affective consciousness: Core emotional feelings in animals and humans. *Conscious Cogn. Conscious Cogn.*, Mar;14(1):30-80. doi:10.1016/j.concog.2004.10.004
- Pavlicic, J. M., Buchanan, E. M., Maxwell, N. P., Hopke, T. G., & Schulenberg, S. E. (2019). A Meta-Analysis of Expressive Writing on Posttraumatic Stress, Posttraumatic Growth, and Quality of Life. *Review of General Psychology*, 23(2), 230-250. doi:10.1177/1089268019831645
- Procaccia, R., Segre, G., Tamanza, G., & Manzoni, G. M. (2021). Benefits of Expressive Writing on Healthcare Workers' Psychological Adjustment During the COVID-19 Pandemic. *Frontiers in Psychology*, 12. doi:10.3389/fpsyg.2021.624176
- Vlaescu, G., Alasjö, A., Miloff, A., Carlbring, P., & Andersson, G. (2016). Features and functionality of the Iterapi platform for internet-based psychological treatment. *Internet Interventions*, 6, 107-114. doi:10.1016/j.invent.2016.09.006
- Walker, W. R., & Skowronski, J. J. (2009). The Fading affect bias: But what the hell is it for? *Applied Cognitive Psychology*, 23(8), 1122-1136. doi:10.1002/acp.1614
- Warren, C., Barsky, A., & McGraw, P. A. (2021). What Makes Things Funny? An Integrative Review of the Antecedents of Laughter and Amusement. *Personality and Social Psychology Review*, 41-65. doi:https://doi.org/10.1177/1088868320961909